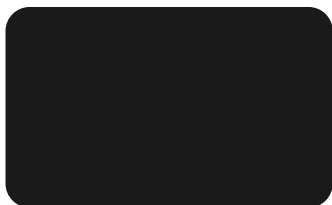
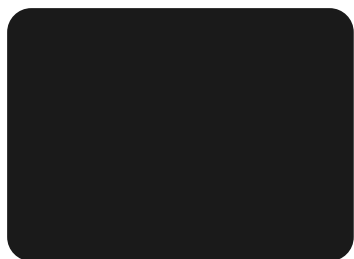
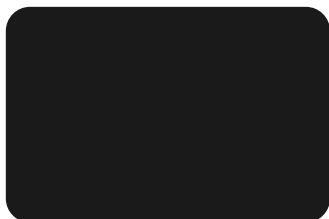
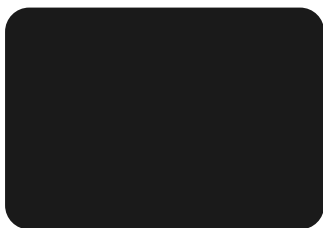
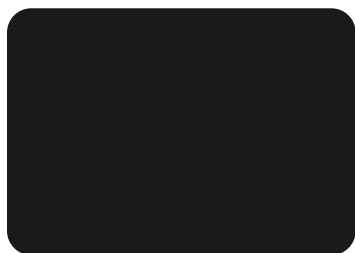

MAXIM BILLER — ŠEST KUFRŮ

PŘELOŽIL MICHAEL PŮČEK

ARGO

MAXIM BILLER — ŠEST KUFRŮ

Z německého originálu *Sechs Koffer*, vydaného nakladatelstvím Kiepenheuer & Witsch v Kolíně nad Rýnem roku 2018, přeložil Michael Půček.

Obálku navrhl Tomáš Cikán.

Grafická úprava a sazba Tomáš Cikán.

Jazyková redakce Joachim Dvořák.

Korektor Miloš Urban.

Odovědná redaktorka Alena Pokorná.

Technický redaktor Milan Dorazil.

Vydalo nakladatelství Argo, Milíčova 13, 130 00 Praha 3, argo@argo.cz, www.argo.cz, roku 2021

jako svou 4699. publikaci.

Vytiskla tiskárna Těšínské papírny.

Vydání první.

ISBN 978-80-257-3596-1

Naše knihy distribuuje knižní velkoobchod KOSMAS.

Sklad: Za Halami 877, 252 62 Horoměřice

Tel.: 226 519 383,

E-mail: odbyt@kosmas.cz

www.firma.kosmas.cz

Knihy je možno pohodlně zakoupit v přátelském internetovém knihkupectví www.kosmas.cz

Jednoho horkého, příliš horkého dne v květnu 1965 vstal můj otec ještě časněji než obvykle. Pracoval do čtyř do rána na *Švejkovi*, teď už na posledním dílu, který se mu ale nelíbil tolik jako předchozí tři. Vzal si dva acylpyriny a se strašnými bolestmi hlavy se natáhl na pěknou novou západáckou pohovku v pracovně, aby neprobudil nás tři v druhém pokoji. Když se o dvě hodiny později vzbudil, myslel si, že zavřel oči jen na pár vteřin. Světlo venku bylo jiné než jindy, žluté, téměř oranžové. Několik minut krátce a prudce přšelo, ale obloha přesto nepotemněla, a do pokoje poté proudilo zvláštní, skoro rudé ranní slunce a měkkou krvavou září zahalilo psací stůl s psacím strojem, listy rukopisů a oba otevřené svazky česko-ruského slovníku.

Zatímco otec uvažoval, zda má ještě rychle dopřelozít zbytek kapitoly, než matka, sestra a já vstaneme, konečky prstů spokojeně přejel po hrubé a lehce škrábající dánské látce, kterou byla drahá nová pohovka potažená. On a matka ten gauč milovali. Koupili ho v Tuzexu v Ondříčkově ze zálohy, kterou otec dostal od nakladatelství na překlad *Švejka*. Za zbytek peněz

koupil strýci Dimovi v oddělení konfekce dva obleky, košile, trenčkot, pár světlehnědých šněrovacích polo-botek a malý, černobíle kostkovaný klobouk fedora. Matka byla proti, ale jako obvykle mlčela a tvářila se vznešeně a arogantně. Proto jí otec nakonec tiše řekl: „Pět let Pankráce, Rado, chápeš, co to znamená? Bude z těch nových věcí mít radost...“ A pak znenadání zařval: „Jo, zatraceně, ať z nich má radost! Móda se mění, všude, dokonce i v naší zasraný komunistický zemi!“ Ale ona pořád ještě nic neříkala a on přesně věděl, co si myslí – že strýc Dima si za to mohl sám, že musel do vězení, a že pět let nebylo dost za to, co asi doopravdy udělal.

Teprve když se otec – krátkým spánkem ještě úplně otupělý – posadil zase k psacímu stolu, postřehl, že bolesti hlavy nezmizely. Naťukal jednu větu, pak ještě jednu, poté list z psacího stroje vytáhl, hodil do koše na papír a pomalu založil nový. Bolesti hlavy dostával skoro pokaždé, když pracoval moc dlouho, ale tentokrát souvisely určitě také s arménským koňakem, který pil včera večer s Natalií Gelernterovou v kavárně Slavia. Vlastně nepil nikdy, ale ona ho přemluvila, a kdykoli si přitukli, Natalia ne zvolala „Na zdraví!“ ani „*Le-cha-jim!*“, nýbrž: „Na hloupého, milého Dimu, kterému oba všechno promíjíme!“ Přitom se jí velké černé oči naplnily chladným šedým jedem – každopádně tak její prudké slzy mému otci připadaly, ale možná se mylil.

Když pak přišel o půlnoci domů, všichni jsme naštěstí už spali a on mohl hned zase zmizet v pracov-

ně. Sestra i já jsme leželi v posteli hlavou u nohou a nohama u hlavy druhého jako dáma a spodek z hrací karty a dýchali jsme ještě tišeji než matka, která ležela šikmo na pohovce rozložené na noc v obýváku, a s otevřenýma očima rovněž tvrdě spala.

Rudé paprsky ranního slunce se teď plazily po psacím stole a poničených nerovných předválečných parketách čím dál rychleji. Otec je chvíli pozoroval a pak se znovu pokusil napsat pár vět, daleko se ale nedostal. Jak se řekne rusky *hnilobný* zápach – ale tak, aby to znělo legračně? *Hnilobný* zápach, ze kterého si Švejk dělal legraci, vycházel z masového hrobu, kde leželo několik desítek padlých rakouských vojáků. A protože ostatní vojáci, kteří zůstali na živu, neměli sílu velkou jámu pořádně zaházet hlínou, trčela z ní tu a tam ruka či noha. Jak se něčemu takovému může člověk smát? Nebo má naopak dělat právě to? Tak krutí mohli být jen tihle zatracení Češi. Měl se snad Dima smát svým pěti letům na Pankráci? Měli se oba smát smrti svého nebohého otce, svého milovaného, přísného a většinou příliš velkorysého *tateho*?

„Tati, odvedeš mě dnes do školy ty? Nebo Jelena? Nechci, aby se mnou šla ona. Vždycky ji musím držet za ruku, jako bych byl úplný mimino.“

Otec se otočil a za dveřmi, pootevřenými jen na škvíru, jsem stál já v novém, příliš velkém, modře proužkovaném pyžamu, které mi poslal strýc Vladimír z Brazílie. Na svých šest let jsem často vypadal

moc dospěle, stejně jako teď. Měl jsem onen vážný, snědý, téměř orientální obličej, jaký měli v rodině všichni – otec mého otce, kterého dosud nazývali jidiš *tate*, ale i on sám a jeho tři bratři Dima, Vladimír a Lev. Děti v Riegrových sadech a na ulici mi říkali cikáně. Doma jsem to pak pokaždé se vší vážností vyprávěl, že mi to prý nevádí, ale nikdo mi nevěřil.

„Nevím, jestli tě dnes do Vlkovy stihnu odvézt,“ odpověděl otec. „Musím dokončit ještě celou kapitolu a odevzdat to do nakladatelství. A potom ještě musím vyzvednout strýce Dimu.“

„Jelena tvrdí, že strýc Dima zabil *tateho*,“ prohodil jsem. „Je to pravda?“

Mlčel. Potom řekl: „Samozřejmě že ne. Opravdu to řekla?“

„Ne,“ přiznal jsem. „To jsem si vymyslel.“

„Proč sis to vymyslel?“

„Protože tomu věřím.“

„A proč?“

„Protože strýc Dima sedí ve vězení. A protože neznám žádné jiné dítě, co má strýce ve vězení. A protože člověka přece zavřou do vězení vždycky jen, když někoho zabije. Nebo ne?“

Otec mlčel a přemýšlel o mých slovech. Co z toho dítěte bude, až dospěje? ptal se v duchu. Proč si ten kluk představuje svět pořád tak temný a ošklivý?

„Pojedeš pro strýce Dimu do vězení?“ zeptal jsem se. „Co spolu podniknete? Musíte pracovat? Nebo se půjdete projít do Stromovky? Tati...“

„Ano?“

„Můžeme ho pak taky vidět – nebo musí zase zpátky do vězení?“

„Víš co, ty malý *chocheme*? Když mě teď necháš chvíli pracovat, možná tě do školy stihnu odvézt. Souhlasíš?“

„Už jsi někdy někoho zabil, tati? Strýc Lev a strýc Vladimír určitě, byli přece v Rudý armádě.“

„Tak dost, to stačí,“ odsekl otec. „Běž okamžitě zpátky do postele. Nechci o tobě aspoň dvě hodiny ani slyšet.“ Unaveně se sklonil nad rukopis a znovu začal přemýšlet nad tou záležitostí s *hnilobným* zápachem, a když se nakrátko otočil a já pořád ještě stál mezi dveřmi, najednou jako smyslů zbavený vykřikl: „Ven! Okamžitě ven!“, a já konečně zmizel.

Dima si zaplatil dovolenou s Čedokem v Albánii, ale turistickou skupinu hodlal tajně opustit při mezipřistání v Bělehradě a namísto do Tirany pokračovat v letu ilegálně do Západního Berlína, kde už léta žil jejich bratr Lev. O tomto záměru nevěděl bohužel jen Dima, ale dozvěděla se to od něj i půlka Prahy, protože začal už měsíce předtím rozprodávat přátelům a známým všechno, co nemohl vzít s sebou: ruské knihy, které mu *tate* – stejně jako mému otci – jednu po druhé posílal celé roky poštou z Moskvy, nábytek, koberce, a dokonce přístroje ze své malé soukromé chemické laboratoře, kde testoval vynálezy z metalurgického ústavu, které chtěl s pomocí Lva

na Západě prodat. Zanedlouho o Dimových plánech věděli i lidé z ministerstva vnitra a jediní, kdo o nich pravděpodobně neměli ani tušení, byli jeho žena Natalia Gelernterová a můj otec. Ta na něj proto byla samozřejmě strašlivě naštvaná. Když pak s mým otcem směli Dimu po jeho zatčení na ruzyňském letišti poprvé navštívit ve vězení, nepozdravila ho ani neobjala, jen tiše pronesla: „Tys chtěl opravdu odejít beze mě, Dimo? Myslela jsem, že jsme rodina.“ A zatímco si on se svým typickým smutným, lehce omezeným výrazem ve tváři připravoval odpověď, ona nahlas prohlásila: „Ty idiote, kdyby sis aspoň tehdy v Bratislavě dával pozor! Brzy budeme tři.“ Načež mu vlepila facku a oba malí, plavovlasí dozorcí, mezi nimiž stál, se znuděně zasmáli a Dimu zase odvedli.

Venku se zničehonic opět rozpršelo. Během několika málo vteřin se setmělo, bláznivé rudé světlo zmizelo z pokoje i z rohů obrovských starých špaletových oken, přičemž fasády protilehlých domů v Laubově se náhle zbarvily došeda, téměř dočerna. Otec si až teď všiml, že lampa na psacím stole od dnešní noci stále ještě svítí, a zhasl ji. Pak tam seděl, nehybně a v předklonu jako Jan Hus na Staroměstském náměstí, v tom pozoruhodně teplém, stříbřitém ranním pološeru, a přemýšlel o svém hloupém starším bratrovi.

Měl na něho i zlost? Občas ano – ale většinou ne. Když ještě chodil s Natálií on, v Leningradě, kde oba studovali na Ždanovově univerzitě, chtěli taky utéct na

Západ, ale nikomu o tom samozřejmě neřekli ani slovo. Později v Praze o tom pořád ještě uvažovali, jenže se brzy rozešli. A když se Natalia pak provdala za Dimu, stáli můj otec a ona chvílku sami na schodech před velkým starým smíchovským matričním úřadem, mlčky kouřili, a otec nakonec pronesl: „Snad to s ním zvládneš.“ Ona odvětila: „Ano, snad. Nesmíš mu ale nikdy říct, co jsme měli v úmyslu. To by pro něj bylo smutné.“ A můj otec řekl: „Ty ale taky ne.“ Od té doby spolu o svém velkém západním snu už nikdy nemluvili.

„Ty ještě pracuješ? Nebo už zase?“

Teď za otcem ve dveřích jeho pracovny stála matka. Byla už oblečená – krátké červené šaty, zelený plastický opasek s obrovskou přezkou, černé vlasy natupírované nahoru jako herečky ve vinárně Viola –, a on na ní okamžitě poznal, že ji taky bolí hlava. Kdykoli ji bolela hlava, vypadala obzvláště dobře, rysy její jako od Fremunda nakreslené, vykroužené tváře se ještě víc uvolnily a pohled obvykle vážných, tmavě modrých očí se projasnil.

„Proč si nerozsvítíš lampu? To ti těch sedm dioptrií nestačí?“ prohodila.

„Jak bys řekla rusky *hnilobný* zápach?“ zeptal se otec. „Ale tak, aby se člověk musel zasmát.“

„Nevím,“ odpověděla, „jsem ještě unavená. Pletla jsem Jeleně copy, ale pořád spí. Snídaně je na stole a oblečení jsem oběma taky nachystala. Dnes musím být v ústavu už v půl osmé. Zajdete s Dimou nejdřív k nám?“

Otec přikývl.

Potichu a opatrně dveře zvenčí zavřela, pak je ale znovu otevřela a řekla: „Znáš se. Takže o tom přestaň přemýšlet, jinak se tím výrazem budeš zabývat ještě tři dny. Třeba mě dnes večer něco napadne. Nebo už bude pozdě?“ Dveře se zavřely a vzápětí zase otevřely, a matka prohlásila: „Nebo se pak zeptej svého směšného bratra. Dřív jste přece překládali spolu.“ Otec mlčel. „Nemusíš mít strach. Budu na něho milá.“ Mlčel dál. „Bylo to včera večer s Natálií pěkné?“ zeptala se překvapivě zle a chladně, načež za sebou dveře definitivně zavřela.

Pravděpodobně, uvažoval otec, přičemž jako trucovité dítě několikrát rozsvítil a opět zhasl lampu na psacím stole, dali Dimovi na Pankráci něco podepsat. Ne, dokonce naprosto určitě, a bezpochyby jim vyprávěl všechno, co chtěli slyšet. Byla jen otázka, zda věděli o *tateho* obchodech už předtím, a jestli ano, od koho. Mohl ho koneckonců zradit kdokoli, komu *tate* obstaral staré americké šicí stroje nebo francouzský parfém, kdokoli, kdo mu dlužil peníze nebo kdo byl na toho přátelského, tichého Žida z Rutenska prostě jen našťvaný, protože se dokázal o svou rodinu postarat líp než většina Rusů. Kdepak, když *tateho* v Moskvě zatkli, byl Dima ještě na svobodě a zabýval se svými nemožnými plány na útěk, a proto to rozhodně nemohl být on! Ale že si to myslela matka – ačkoli to samozřejmě nikdy nevyslovila –, otce přesto dost rozčilovalo. A ještě víc ho rozčilovalo, že Dima, on

i my jsme museli žít ve světě, kde člověka pověsili kvůli několika načerno vydělaným dolarům.

„Tati, já chci do čaje pět lžiček cukru, ale Jelena říká, že smím jen tři.“

„Pět lžiček cukru? To může k snídani jíst rovnou bonbony!“

„Proč ne? Proč vlastně ne?“

„Protože by ti už v deseti letech vypadaly zuby jako starému chlapovi.“

„Tak jako tobě včera oba řezáky najednou?“

„To je něco jiného, ty pitomečku!“

Stáli jsme ve dveřích vedle sebe, sestra a já, oblékli jsme se sami a vypadali roztomile a hezky jako děti v českých filmech z barrandovských ateliérů. Matka minulý rok dokonce uvažovala, jestli nás nemá poslat na kamerové zkoušky *Vzdálených světů, vzdálených zemí*, ale otec jí řekl ne, v žádném případě, nechce mít namyšlené děti, co neprospívají ve škole, a tím to bylo odbyté. Potají si ale byli jisti, že bychom okamžitě dostali obě hlavní role, jen kdybychom chtěli.

„Víte vy, jak moc mi občas lezete na nervy?“ pronesl otec vážně, skoro jako by nám chtěl nikoli vynadat, nýbrž něco velmi důležitého vysvětlit. „Víte, jak je těžké v téhle domácnosti pracovat a vydělávat pro vás všechny peníze?“

Oba jsme polekaně o krok ustoupili, poněvadž jsme počítali s tím, že se hned zas rozkřičí. Kupodivu ale zůstal klidný a prohlásil: „Jeleno, do Vlkovy dnes bratra odvedeš ty! Já nemůžu, musím ještě pracovat.“

A jestli tě sakra nechce držet za ruku, tak ať tě prostě nedrží. Nech ho. Je to jeho věc, jestli skončí pod autem!“

„Ano, tati,“ ušklíbla se Jelena.

„Ano, tati,“ vzdychl jsem smutně.

„Uvidíme se odpoledne,“ řekl otec. „Strýc Dima se dnes vrátí ze své velké cesty.“

Teď jsme se zašklebili oba, hlučně jsme zabouchli dveře pracovny a s hlasitým smíchem utíkali do kuchyně.

Když Dimu v létě 1960 zatkli na ruzyňském letišti, našli u něho lidi z StB sedm set dolarových bankovek, které ukryl ve dvou prázdných krabičkách od filmů Orwo. Otec to věděl od Natalie a ta to věděla od Dimy, kterého v posledních pěti letech navštěvovala téměř každý týden, což nikdo jiný tak často nedělal. Každopádně otec si vždy myslel, že Dima jí historku s dolary patrně vyprávěl při jednom z mnoha krátkých, smutných setkání v ostře osvětlené, pokaždé příliš studené návštěvní místnosti na Pankráci. Včera večer ve Slavii ale po čtvrtém nebo pátém koňaku položila dlaň na jeho ruku a řekla: „Zatracené dolary vašeho otce! Nikdy jsem nepochopila, jak to, že je směl z Moskvy k vám do Prahy pašovat celé roky a proč proti tomu StB nikdy nic nepodnikla. Bez jeho dolarů by Dimu možná ani nezavřeli.“ Otec vzal lahev, znovu jí i sobě nalil a zeptal se: „Odkud víš, Natalie, že o tom StB celé roky věděla?“ Vyděšeně – velmi vyděšeně – na něho pohlédla a nejistě opáčila: „Ti přece vědí všechno, ne?“

Otec opět několikrát velmi rychle a nervózně rozsvítil a zhasl lampu na psacím stole, když vtom se ozvalo hlasité, ostré třesknutí a žárovka praskla. „Ksakru,“ pronesl tiše. „Ach jo, ksakru...“ Chvilí uvažoval, jestli má vstát a dojít do kuchyně pro novou žárovku, jenže to by nás zase viděl, a to nechtěl, protože přesně věděl, že by se na nás okamžitě kvůli nějaké maličkosti rozkřičel, stejně jako na nás nebo na naši matku musel křičet pokaždé, když pomyslel na smrt svého otce.

Proč na to nepřišel už včera? A proč Natalii nechrstl její koňak do obličeje, když mu tak nestydatě a mizerně lhala? Proč ji místo toho ještě navíc políbil na rozloučenou jako dřív? Opravdu, Natalie, vědí „tamti“ všechno? Nebo to vědí jen proto, že jim to jeden z nás vyzvonil? Ano, samozřejmě, to ona lidem z StB vyprávěla celé roky všechno o *tateho* zakázaných obchodech, ne Dima, a určitě se s někým od nich scházela v Bartolomějské nebo v některém z mnoha konspiračních bytů! Protože jak jinak by se byla mohla stát tak rychle docentkou na FAMU a místopředsedkyní filmového svazu, i když nebyla ani ve straně? Ach, Natalie, pomyslel si otec a zcela vyčerpaný opět ulehl na hezkou novou pohovku a přikryl se Vladimirovou starou ruskou vojenskou dekou, tebe tedy Rada nenávidí za to, že v jednom kuse hlasitě nadáváš na komunisty? Zrovna tebe? Anebo jen odjakživa cítila, že jsi lhářka? A já si myslel, že je to Radina věčná žárlivost.

Oči se mu najednou zavřely jakoby samy od sebe, a když si uvědomil, že by brzy zase usnul, rychle je

otevřel a rozhlédl se po své milované pracovně. Kvůli dešti a zamračenému nebi dál tonula v pološeru, přesto dokázal rozeznat každý detail. Tady, mezi bezpočtem slovníků, stohů rukopisů, dvěma velkými ženskými portréty od Fremunda a svou malou sbírkou menór na starých tmavězelených kachlových kamnech, trávil denně přinejmenším dvanáct čtrnáct hodin – tedy největší a pravděpodobně také nejzajímavější část života. Kdo by si byl pomyslel, že jednou bude mít tak krásnou, velkou pracovnu v nejlepší čtvrti nejúžasnějšího města Evropy? A proč ho to přesto nijak zvlášť netěšilo?

Když Lev a Vladimír odešli po válce z Moskvy do Prahy – všichni čtyři bratři vyrůstali v jednom jediném pokoji v obrovské komunálce na Puškinově náměstí –, oba jejich mladší bratři, Dima a on, jim velmi záviděli. O dva roky později směli konečně přijet za nimi, ale sotva tam dorazili, Lev a Vladimír přesídlili dál na Západ, jeden do Západního Berlína, druhý až do Brazílie. V této době byl můj otec už zase zpátky v Rusku, v Leningradě, s Natalií, a studoval dějiny. Ale pak ho vyhodili ze strany a musel zpátky do Československa, a teď tedy žil a pracoval zde, v tomto pokoji, v tomto městě, už téměř dvacet let. Ne, nestal se historikem, ačkoli jím v Rusku chtěl být už jako přemoudřelý desetiletý kluk bez špetky humoru. Stal se překladatelem a tlumočnickem a to bylo vlastně ještě lepší, protože tak vydělával mnohem víc a mohl se seznámit s nejdůležitějšími spisovateli a režiséry

v zemi. A přesto si téměř každý den říkal, kdy budou Dima a on následovat své starší bratry dál na Západ a zda je to vůbec rozumné. Ubohý Dima se o to pokusil sám, bez něho, svým dětinským, bezmocným způsobem, a příště mu bude pravděpodobně muset pomoci, aby se to opravdu podařilo.

Zatraceně, jak se rusky řekne *hnilobný* zápach – ale tak, aby to znělo legračně? A proč ho pořád ještě nenapadalo nic vhodného? Matka měla pravdu: Musí si s tím konečně přestat lámat hlavu, jinak se nedostane dál, a měl by se pak asi opravdu zeptat Dimy. Na začátku svého pražského období koneckonců pracovali hodně spolu – nad strojírenskými plány, chemickými tabulkami, vojenskými zprávami –, a Dima nebyl vůbec špatný. Ale po čase odešel do metalurgického ústavu a posléze ho zavřeli. Ano, dobře, v pořádku, zeptá se ho, uvažoval otec, zatímco si upravoval tvrdý pohovkový polštář tak, aby ho netlačil v zátylku. Zavřel oči a nutil se dýchat klidně a pomalu, a sotva se mu to jakžtakž podařilo, pocítil opět migrénu. Bolest mu teď ochromovala celou pravou půlku hlavy – samozřejmě, on byl přece levák –, bylo mu špatně a připadalo mu, jako by mu pomalu hořely nohy a paže.

Pokusil se oči otevřít, ale dokázal to jen nakrátko, na několik vteřin. Otevřel je znovu, ale hned se mu zase zavřely, a dřív než definitivně usnul, můj unavený, smutný otec si pomyslel: Zvláštní, zrovna byla v mé skvělé pracovně ještě taková tma a teď se tady všechno noří do fontány světlé, jasně rudé trpytivé krve.

Rodiče spolu mluvili odjakživa rusky – a se sestrou a se mnou taky. Česky samozřejmě uměli rovněž, ale ne tak dobře jako Jelena a já, a my jsme se za jejich ruský přízvuk často styděli. My dva jsme spolu sice směli hovořit česky, ale s nimi nikdy, a když jsme některé ruské slovo nevěděli, museli jsme se na ně zeptat nebo rusky opsat to, co jsme chtěli říct. Proto jsme rusky uměli vždycky docela dobře – Jelena dodnes mluví perfektně –, a pravděpodobně proto jsme se i po našem útěku z Československa do Německa v létě 1970 naučili tak rychle německy.

Když jsme s Jelenou toho horkého, až příliš horkého květnového dne roku 1965, kdy každou chvíli krátce a prudce sprchlo, přišli ze školy domů, zpívali jsme si velmi nahlas a krásně slavnou českou táborovou písničku. Šlo v ní o Apače a Manitua a jejich boj proti bělochům, na konci samozřejmě všichni umřeli, ale jako hrdinové a hrdí indiáni. Jelena si písničku pamatovala z loňského letního tábora v České Lípě a naučila mě ji. Umíme ji oba dodnes a občas, když si telefonujeme – ona je v Londýně, já v Berlíně –, si spolu zazpíváme první, někdy i druhou sloku a smějeme se a já pak vždycky musím myslet na to odpoledne, kdy přišel Dima k nám domů.

Sotva Jelena otevřela svým klíčem dveře od bytu, zaslechli jsme hlasy dospělých z obývacího pokoje. Okamžitě jsme zmlkli. Nejdřív jsme slyšeli otce, vyprávěl cosi rusky překvapivě vlídně a dobromyslně. Pak jsme zaslechli jiný mužský hlas, který zněl skoro

stejně jako hlas našeho otce, ale byl o trochu vyšší a nejistější. Pak řekl něco zase otec, potom mluvila – také rusky – teta Natalia, pak opět můj otec. A najednou se všichni zasmáli, a nejdelší a nejhlasitější byl matčin smích.

Sestra a já jsme se na sebe vážně a jakoby dospěle podívali. Oba jsme překvapením protáhli obličej a pomalu položili školní brašny na zem, přímo pod věšák, kde visel světlý trenčkot a malý kostkovaný klobouk, které jsme nikdy předtím neviděli. A než jsme konečně vběhli do obývacího pokoje, pošeptal jsem jí česky: „Myslím, Jelenko, že strýc Dima *tateho* přece jen zabil. Taky tomu věříš?“

2. ————— PRAŽSKÉ DEPRESE

Večer předtím, než strýce Dimu pustili skoro po pěti letech z vězení, zašel otec s Natalií Gelernterovou do kavárny Slavia. Od svého rozchodu nebyli ještě nikdy opravdu sami – jejich krátkého a přátelského rozhovoru na schodech matričního smíchovského úřadu v zimě 1958 na Nataliině a Dimově svatbě si nikdo nevyšiml –, a matka to otci dovolila jen proto, že jí slíbil zůstat ve Slavii nanejvýš hodinu.

Teď bylo tři čtvrtě na deset, pořád ještě se nevrátil a ona doufala, že se zpozdí ještě víc, aby už spala a on neviděl, že brečela. Vlastně skoro nikdy nebrečela, ale dnes se jí to přihodilo hned dvakrát. Poprvé, když ji ráno krátce po sedmé políbil Mirek Scheinpflug ve své nové škodovce, páchnoucí ještě továrnou a čisticími prostředky. A podruhé, když byla po práci konečně zase doma a v koupelnovém zrcadle si dlouze prohlížela svůj proradný, škaredý obličej podvodnice.

Mirek Scheinpflug – inženýr Scheinpflug, jak mu většina lidí v ústavu říkala – byl urostlý, vážný, ale také směšný muž, kterého ještě nikdy neviděla bez cigarety. Husté prošedivělé vlasy mu rostly hluboko do čela, jedno oko měl šedé a druhé zelené a jako většina

českých mužů nikdy nenosil klobouk. Zato byl i v tom největším horku pokaždé navlečen do jednoho ze svých starých, předválečných obleků – většinou s jemnými proužky, s širokými žraločími klopami, dvěma řadami knoflíků a s širokými kalhotami s vysokým pasem. Čekával na ni skoro každé ráno na poslední zastávce tramvaje na Zlíchově, aby nemusela přisedat do auta k někomu cizímu, jak říkal, nebo nemusela k ústavu do Malé Chuchle dojíždět autobusem. A když byl nemocný nebo na jedné z častých služebních cest v Sovětském svazu, Polsku nebo NDR, vyptával se jí pak pokaždé, jestli to bez něho dobře zvládla, jako by on a ona byli manželé. „Já?“ pronesla vždycky udiveně a on odvětil: „Ano, milá Rado, samozřejmě, kdo jiný?“

Mirek byl dvakrát starší než má matka – možná i o něco víc –, ale bylo mu to jedno. Kdykoli mohl, podržel jí v ústavu dveře a při schůzích na ni dost nápadně mrkal. Jednou dokonce udělal jazykem něco, jako kdysi na Tišinském tržišti v Moskvě jeden Ázerbájdžánec, z čeho se jí nejdřív jen zvedl žaludek. Ale jakmile si na to vzpomněla později, přeběhla jí vzhůru po nohou dvě lehounká mrazení, která se pak spojila v jedno velké, takže musela rychle myslet na jiné věci. Když ji dnes ráno políbil, obě mrazení byla hned zpátky. Ale než stihla postoupit nahoru, už se od něj odvrátila, zalomcovala dvakrát třikrát bezmocně klikou těžkých dveří auta, načež Mirek přes ni sklonil své dlouhé tělo a dveře jí otevřel. A zatímco odcházela po velkém holém prostranství před ústavem rychle

a bez ohlížení k baráku, kde měla kancelář, zavolal za ní: „V devět mám schůzku s plánovači z Moravy a Slezska, ale pak mám čas, Rado. Stavte se prosím u mě. Musím vám ukázat něco moc důležitého!“ To už měla v očích první slzy, a když nakonec ještě tiše a nezdvořile zahvízdal, začaly jí okamžitě stékat po tvářích. Rychle si je utírala a později v kanceláři se musela znovu nalíčit.

Nejspíš to brzy přestane, pomyslela si teď. Všichni to přece znali, takové věci se stávaly pořád, když muži a ženy pracovali pohromadě, a stačila jen trocha vůle, aby se člověk nedostal do skutečných potíží. Nadzdvihla se na posteli – tou byla rozkládací pohovka v obývacím pokoji, na které v Praze ona a otec spali – a podívala se na mě a mou sestru. Ano, život byl už takhle dost těžký, uvažovala, proto na sebe člověk nemusí ještě nakládat věci, které nikdo nepotřebuje. Vzpomněla si na místo v deníku Michaila Kuzmina, který zrovna četla, tam totiž přesně o to šlo. A zatímco si mě a mou sestru stále prohlížela, své dva poklady a hřebíky do rakve, šátrala na podlaze vedle pohovky a na nočním stolku po knize.

Ve spánku jsem si položil hlavu na sestřino rameno a má pravá nepřikrytá noha spočívala na jejím břiše. Ještě štěstí, že ta malá polonahá dětská noha teď neleží na jejím břiše, pomyslela si matka, to by nevydržela ani vteřinu. Ve skutečnosti totiž nesnášela už to, že jsme oba spali ve stejném pokoji jako

otec a ona. Proto musela každou noc brát prášky – půlku algeny a dva hystepsy. A proto měla už dlouho dojem, že slovo „láska“ a všechno, co s ním souvisí, zná téměř jen z knih od Kuzmina, Mandelštama a Achmatovové – a teď taky trochu z nové škodovky Mirka Scheinpfluga.

Chvilku zlostně pozorovala můj drobný, přísný, snad až příliš židovský obličej a divila se, že ho v temnotě tak dobře vidí. Kdežto obličej mé sestry dokázala v nočním přitmě obývacího pokoje – před pár minutami vypnula televizi a svítila jen červená lampička na čtení – sotva rozeznat. Viděla jen obrovský černý věnec vlasů, který lemoval protáhlou dívčí hlavu na velkém bílém polštáři. A když si vzpomněla, že zítra ráno v šest stráví určitě půl hodiny tím, aby tu nekonečnou spoustu nepoddajných vlasů učesala kartáčem a zapletla do tlustého copu, měla čím dál horší náladu.

Pak si ještě k tomu uvědomila, že otec sedí teď už několik hodin s Natalií ve Slavii. Vybavila si jeho přísný, hezký a taky poněkud židovský obličej, který mohl být obličejem filmového herce. Myslela na to, že se on a Natalia tenkrát v Leningradě nevzali jen proto, že se mu Natalia na poslední chvíli přiznala, že nikdy nechce děti – a než matku ovládla ještě větší zlost, žárlivost a smutek, nahmátla konečně Kuzminův deník, který ležel celou dobu vedle ní zahrabaný mezi přikrývkami.

Okamžitě našla místo, které hledala. *Kdo je svobodný? Svobodný není nikdo*, napsal Michail Kuzmin,

jenž miloval muže, i když to nechtěl. A přesto se už před padesáti lety nebál vyprávět o tom ve svých povídkách a básních. *Kdo nemá žádné břímě? Každý člověk ho má. Dokonce kameny, vodstva na zemi, zvířata, muži a děti – všichni musejí snášet nějakou tíži.* Ano, pomyslela si, ale jaký to mělo smysl? A byly nesmyslné jen ty strašné věci nebo i ty pěkné?

Když se otec, který směl od svého vyloučení ze strany i z univerzity přijet do Sovětského svazu už pouze jako turista a pokaždé jen na několik dní, zeptal mé matky hned při jejich třetí nebo čtvrté schůzce, jestli by za ním chtěla odjet do Prahy a vzít si ho, řekla okamžitě ano. Byl by s tím pesimistický optimista Kuzmin souhlasil? Seděli v Moskvě v restauraci Aragvi v Tverské ulici, otec si bílým látkovým ubrouskem rozpačitě a spokojeně utíral mastné tváře a plné, téměř malinově rudé rty. Praha, uvažovala, to je přece už skoro Západ, to jsou šíleně drahé, pevné Baťovy boty, to jsou laskavé poučky Komenského, to je jedna z nejkrásnějších a nejskvělejších univerzit Evropy. To nejsou ti věčně poslušní, obětaví Rusové se svými ošklivými, šedými, jako pytel vyboulenými kabáty a svetry, uvažovala dál. A pak se už taky viděla, jak utíká přes slavný Karlův most v krátkých modrých letních šatech se sebevědomým úsměvem a jakoby namalovaným třpytem a jiskřením v očích.

Jakmile dorazila do Prahy, okamžitě si modré letní šaty koupila v Tuzexu a ještě ten den vyrazila sama do města a ke Karlovu mostu. Procházela nejdřív po-

malu a později čím dál rychleji kolem velkých tmavých svatých, kteří si ji prohlíželi z obou stran mostu vážně a vševědoucně, jako si už tři sta let prohlížejí každého. A v tu chvíli si uvědomila, že je pořád ještě tím nejsmutnějším člověkem na světě – a že na tom žádné šaty a žádná nová země nemohou nic změnit. Tenkrát jako by se tu už dívala do své budoucnosti dlouho před sestřiným a svým narozením, než začala celé soboty a neděle trávit vařením boršču, šči a pelmeňů na týden dopředu, než musela každý den skoro dvě hodiny dojíždět do Malé Chuchle a dvě hodiny zase zpátky, než se potácela od jedné migrény k druhé – a než si uvědomila posedlost mého otce, jeho tři bratrů a jejich otce, se kterou svými kacírskými vtipy, svými kšefty a neustálými, životu nebezpečnými poznámkami o Stalinovi, Chruščovovi a Gottwaldovi předstírali, že komunismus neexistuje.

Všichni musejí snášet nějakou tíži, ale člověk to přece nemusí přehánět a dělat si to ještě složitější, uvažovala teď v posteli v Laubově. Pak Kuzminův deník zaklapla už úplně zmožená a zmatená ze svých prášků a zhasla červenou lampičku na nočním stolku.

V kanceláři Mirka Scheinpfluga byla jako obvykle cítit čerstvá káva, cigarety a jeho strašně fialové pokojové květiny, které zaléval několikrát denně. I toho dopoledne před ním stál šálek s horkou kávou, když tam má matka vešla přesně o půl desáté, jak řekl. Nezaklepal, to u něho nikdy nemusela, a jak pomalu otevírala

dveře, zdvihl rovněž pomalu hlavu a zavřel zelené desky s vnitřní poštou. Se zavřenýma očima potáhl z cigarety, která mu visela mezi rty, opatrně ji položil na okraj obrovského plného skleněného popelníku a tenká chvějící se spirála kouře stoupající vzhůru se teprve pod stropem rozplynula v bílý obláček.

„Mám přítele na ministerstvu zahraničních věcí,“ řekl Mirek místo pozdravu, „který mi občas posílá moc zajímavé články ze západního tisku.“ Znovu otevřel zelené desky a vzal dlouhý a úzký, veprostřed přeložený novinový výstřižek. Papír byl nápadně kvalitní a bílý a ona zdálky rozeznala anglický titulek. „Dokážete si představit,“ pokračoval, „jak je něco takového nebezpečné, Rado. Ale co by to bylo za život, kdybychom potlačovali veškerou svou zvědavost, nemám pravdu? Ti nahoře to koneckonců taky nedělají. Cožpak by jinak měli oči a uši všude?“

Matka se pokrytecky usmála, ačkoli se takhle nikdy neusmívala, a pohlédla na Mirka tak nepřítomně, jako by tam vůbec nebyl. On si zase vzal cigaretu, dvakrát třikrát z ní potáhl s nepříjemně hlučným a nasávavým zvukem, pak si prohrábl husté proše-divělé vlasy jako drzý dvacetiletý muž a řekl: „Líbilo se vám to předtím?“

Ona se opět usmála. Ne hned, ale taky ne moc pozdě, a zničehonic se něco změnilo. Když si uvědomila, že se tentokrát usmívají i její oči, sklopila rychle pohled a pozorovala prst po prstu svou jako obvykle rusky pečlivou manikúru a tmavorudě nalakované nehty.

Mirek výstřižek rozložil, četl si chvilku pro sebe, co tam stálo, zase ho složil a zastrčil zpátky do desek. Pak řekl: „Máte hodně zajímavé příbuzné, Rado, píše o nich dokonce *New York Herald Tribune*. Věděla jste vlastně, kdo všechno byl proti, aby vašeho tchána popravili?“

„Co prosím?“ vyhrkla matka tak překvapeně, že to bylo nepříjemné i jí samé.

„Eleonora Rooseveltová,“ pronesl Mirek s uznalým a nepříjemným odfrknutím. „Arthur Rubinstein, Bertrand Russell, John Wayne, senátor Jim McFerguson. A ještě pár dalších Američanů, o kterých jsem nikdy neslyšel. Oni všichni poslali do Kremlu dopis a požadovali jeho omilostnění.“

„Opravdu?“

„Předpokládám, že to nemělo smysl,“ prohodil Mirek.

„Ne,“ řekla ona, „bohužel ne...“

Pak chvíli mlčeli a prostě na sebe jen hleděli. Mirek jí nenabídl kafe jako jindy. Nevyzval ji, aby si s ním vykouřila cigaretu, a ani se jí nezeptal, jestli by si nechtěla sednout. Když už jeho pohled nedokázala snášet a znovu se podívala na své ruce, prohlásil: „Nedělejte si starosti, Rado. Chápu, že jste o svém kriminálním tchánovi nikomu v ústavu nevyprávěla, když jste žádala o práci. Kdo jako vy není ve straně, nemůže ve svých kádrových papírech potřebovat žádné temné místo. Ode mě“ – znovu provedl tu věc s jazykem jako nedávno a jí se z toho zase trochu zvedl žaludek – „se nikdo nic nedozví. Ale jestli chcete, svezu

vás dnes nejenom na Zlíchov, ale až do města. Nedáme si třeba v kavárně Slavia sklenku vína?“

„Zatím nevím,“ odpověděla matka polekaně a představila si, jak s Mirkem vchází do Slavie, kde sedí můj otec s Natalií určitě u toho krásného velkého stolu za pianem. „Můj muž není dnes večer doma a čekají na mě děti.“

„Na vašem místě bych neřekl ne,“ prohlásil Mirek. „Chápete?“

„Co prosím?“ hlesla.

„Váš nebohý tchán,“ prohodil Mirek a zapálil si další cigaretu. „Víte, co v *New York Herald Tribune* ještě stojí? Že to nejdřív bylo jen deset let a že trest smrti dostal se zpětnou platností, spolu s osmnácti dalšími nebožáky. A víte, proč tomu tak bylo? Protože v Rusku tenkrát tajně směňovalo devizy a provozovalo své židovské kšeftíky prostě moc lidí. Socialismus skrze zastrahování? Nevím...“

Obvykle mluvila ze spaní pouze sestra, ale tentokrát jsme mluvili oba najednou, a to matku, jen co zavřela oči, okamžitě zas probudilo. Jelena vyprávěla jako vždycky historku, v níž sama vystupovala – dnes byla nejmladší kosmonautkou všech dob –, a já jsem neustále opakoval: „Ne, strejdo Dimo, ne, to je moje peřina.“ Přitom jsem zhluboka a nešťastně vzdychal.

Matka se ve tmě podívala na své malé ruské náramkové hodinky, jejichž drobné fosforeskující římské číslice vydávaly jen docela slabé světlo – tři čtvrtě na

dvanáct. Skutečně spala už skoro dvě hodiny? Ohmatala postel vlevo, kde jinak spával otec, ale jeho místo bylo prázdné. Měla štěstí, pomyslela si, a dokonce si na chvíličku přála, aby Natalii dnes večer políbil – ale prosím víckrát ne! –, aby se kvůli Mirkovu polibku nemusela sama už stydět. Zavřela zas oči. Cítila, jak jí její chemický obláček opět pomalu a bezstarostně ukolébává – a pak se rozlobila ještě víc než předtím.

Za co Natalii vlastně nejvíc nenáviděla? Že si byli s otcem kdysi tak blízcí jako dnes ona a on? Kdo říkal, že si ti dva nerozuměli dokonce ještě líp? Přece s ní chtěl tenkrát v Leningradě, když ještě byli pár, odejít na Západ. Každopádně jí to jednou vztekle řekl, když mu vysvětlila, že by s ním neutekla, protože kvůli němu už opustila svou milovanou Moskvu, jak pak ještě ledově a téměř výhrůžně dodala. A jedenkrát změnit zemi je pro ni ažaž!

Ale třeba k ní žádnou nenávist ani necítila. Možná jí připadalo prostě jen trapné a směšné, že se Natalia provdala za Dimu, protože nemohla mít jeho mladšího, chytřejšího a krásnějšího bratra. Ale ano, nenáviděla ji strašně! Za to, že ta nafoukaná, nespolehlivá, ctižádnostivá Natalia mluvila o straně ještě otevřeněji a opovržlivěji než můj otec a jeho bratři, jako by tím na ni chtěla udělat dojem. A úplně nejvíc ji nenáviděla za to, jak vypadala – za její vysokou a štíhlou postavu, malá prsa, za ty boky, které se vešly nejspíš ještě do dívčích džínsů, za její dlouhé a rovné nazrzlé vlasy, které nosila vždycky tak sebevědomě rozpuštěné

jako mladé ženy z Londýna, které se občas objevovaly v *Mladém světě* – žádný sprej na vlasy, žádné umělé přičesky jako na Arbatu, ani stopa po moskevské eleganci, které matka dodnes úplně neodvykla.

Nejhorší pro ni ale bylo, že se Natalia stále pokoušela dávat jí najevo, jaká je špatná Židovka. Když byli v prosinci ve třech na purimovém plese ve velkém starém obecním sále v Kaprově ulici, Natalia jí nejdřív dlouze vysvětlovala, co se o purimu slaví, aniž by se jí o to matka prosila. Vyprávěla jí příběh o Hamanovi a Ester jako pohádku pro pětileté, pomalu a vysokým, přehnaně trpělivým hlasem, kterým se jinak mluví jen s dětmi nebo idioty, a nakonec jí řekla: „Ale co slavíme o pesachu, to už, Rado, víš, ne?“ Načež matka rychle a rozpačitě odpověděla „Ano, ano, samozřejmě“, ačkoli ovšem neměla tušení. Pak se od Natalie rychle odvrátila a utekla na záchod, kde se musela zavřít skoro na čtvrt hodiny, než se uklidnila.

„Ne, strejdo Dimo, ne,“ vyhrkl jsem ve tmě zničehonic ztrápeně. „Ne, to je moje peřina! Jdi pryč, vrať se do vězení, ty zlý vrahu...“

Matka namáhavě otevřela oči, několikrát se ztěžka nadechla a zase vydechla, a přestože chtěla vstát a jít se na mě podívat, byla na to příliš malátná. Dovolila jsem přece Sjomovi sejít se s Natálií, protože jsou oba kvůli zítřku tak rozrušení, pomyslela si. Ano, směl s tou zmijí do Slavie jen proto, že po skoro pěti letech propustí z Pankráce jeho bratra a jejího muže, hloupého a směšného Dimu, který snad přece jen nemá na

svědomí svého otce, protože by ho tak či onak popravili, jak to každopádně stojí v amerických novinách. Ne, opravdu ne, k tomu Rusové malou Dimovu zradu vůbec nepotřebovali, a já bych to zítra měla určitě vysvětlit taky dětem, aby na něho byly milé... Znovu se zhluboka nadechla, opřela se o levou ruku, aby přece jen vstala a podívala se na mě – a zase usnula.

Během dlouhé jízdy do města nepromluvili Mirek a má matka ani slovo. Nejdřív projeli kolem vysokých rozeklaných Barrandovských skal, které matce připomínaly obrovské chomáče cukrové vaty. Potom nebylo několik kilometrů nic, pak se znenadání vynořily vlevo a vpravo od silnice překrásné, napůl rozpadlé secesní podolské vily a pak se najednou ocitli ve městě. A kdykoli se matka podívala z okénka, rozeznávala mezi vysokými tmavými činžáky ještě tmavější, téměř černou, bíle zčeřenou hladinu Vltavy, která tekla do centra jakoby s nimi o závod.

Celou dobu jeli vstříc velkému studenému zapadajícímu květnovému slunci, které se většinou ukrývalo za oblaky ženoucími se rychle po obloze, a když přesto tu a tam vysvitlo, venku se téměř nerozjasnilo. Brzy začalo ještě pršet a Mirek musel spustit stěrač. Na konec května byla příliš velká zima, bočním okénkem, které Mirek stáhl kvůli cigaretovému kouři, proudil do auta vlhký a chladný, skoro až podzimní vítr. A ačkoli matka celou cestu mrzla, neřekla ani slovo. Nejraději by s tím sprostým vyděračem už

nikdy nepromluvila, pomyslela si. Nebo aspoň ne dnes. Skoro neznatelně přikývla, jako by se tou myšlenkou chtěla ještě jednou ujistit. Několikrát přejela ukazováčkem po studeném okénku a pak se jí znenadání vybavila vzpomínka.

Když na jaře 1960 zatkli na letišti v Moskvě mého dědu s několika stovkami dolarů – za ty peníze chtěl v Praze mým rodičům koupit k mému narození nové auto –, byla chvíli docela ráda. No ovšem, takhle to muselo skončit, myslela si vítězoslavně a okamžitě se za to zastyděla. Vždycky jsem jim to říkala, ale Sjoma a Dima povídali, že se nemůže nic stát. Jejich otec je chytrý a šikovný, a dokonce v obzvlášť nebezpečných třicátých letech prováděl za zády bolševiků věci, které se musely dělat, aby člověk neumřel hladu. A měl se skoro tak dobře jako oni a bolševici ho teď přesto lapili – zrovna když chtěl přijet do Prahy, aby se podíval na novorozeného vnuka.

Ale to ještě nebyl poslední akt velké tragédie. Tři měsíce po zatčení jejího přece jen ne tak šikovného tchána, zadrželi v srpnu 1960 v Praze na letišti jeho syna Dimu. I on měl u sebe dolary, se kterými chtěl začít v západním Německu nový život. A o další tři měsíce později se matka a otec dozvěděli, že starého v Moskvě popravili. Tentokrát se už vůbec necítla vítězoslavně, ani chvíli. Měla jen strach, strašlivý strach, že brzy zatknou také ji a otce. A třebaže o tom nikdy nemluvili, bylo jí jasné, že otec ví, co si ona myslí: že toto celé, životu nebezpečné drama

zavinil zbabělý, směšný Dima. Ano, přesně! Aby se zachránil, prozradil státní bezpečnosti v pankrácké věznici určitě všechno o rodině, o jejích kšeftech, politických názorech a vtipech, o obou starších bratřech Lvovi a Vladimirovi, kteří už dávno utekli na Západ, o jejich neskrývané lásce k Izraeli a spoustě dolarů a marek, které tchán ukrýval na své dače v Kuncevu vždycky za kuchyňskými kamny. A Dima lidem z StB také určitě vykládal, že ona sama několikrát přivezla tchánovi z Prahy do Moskvy silonové punčocháče, které tam směnil za kalkulačky, holicí strojky a pera Parker, aby je vzala do Prahy, kde je můj otec a Dima prodali za spoustu peněz.

„Víte, Rado,“ pronesl Mirek znenadání, když museli zastavit před velkým semaforem u Mánesa, „už jsem zažil i jiné časy. Vyučil jsem se ještě u Bati, v Gottwaldově. Tenkrát se počítalo jen to, co člověk umí, a ne to, kým je. Tak trochu jako v opravdovém socialismu, chápete? Víte vlastně, jak se Gottwaldov jmenoval dřív?“

„Zlín,“ odpověděla matka, zatímco zase myslela na článek z *Herald Tribune*.

„Ano, správně,“ přitakal Mirek. „Přesně tak.“ Pak chvíli mlčel, semafor přeskočil na zelenou, a teprve při rozjíždění se zeptal: „A už jste si to rozmyslela? Půjdeme ještě do Slavie?“ A když neodpovídala, zašeptal: „Nemějte obavy, přesto o vašem ničemném tchánovi nikomu nic neprozradím. Stará škola, rozumíte? Vysadím vás ve Spálené, tam vám jede tramvaj na Vinohrady.“

Přikývla.

On taky přikývl a podíval se na ni ze strany svým šedým okem, zatímco to druhé, zelené, bloudilo mimo ni v dálce. „Od té doby, co už nepoužíváte ten dotěrný ruský parfém, Rado,“ prohlásil, „mi připadáte ještě přitažlivější.“

V noci ve tři vzbudil matku klapot psacího stroje v pracovně. Skulinou pode dveřmi pronikalo světlo, ale klapot byl tišší a ochablejší než jindy a nakonec zmlkl úplně. Pak bylo dlouhé ticho, světlo ve skulině zhaslo, ale hned nato se zase rozsvítilo. Potom opět zhaslo, opět se rozsvítilo, a to se opakovalo ještě několikrát, dokud nezaslechla otce nahlas vzdychat a rusky nadávat. Odsunul židli po starých ošoupaných parketách – ten zvuk znala už celé roky –, slyšela jeho těžké, drobné kroky, až se nakonec svalil na svou strašnou novou pohovku.

Tu pohovku nenáviděla. Připadala jí nepohodlná a pro hosty příliš úzká a ta údajně tak výjimečná švédská látka, kterou byla potažená, škrábala a jakoby páčila na kůži, jakmile se na ní sedělo moc dlouho. Přesto jí teď najednou bylo líto, že otci ztropila v Tuzexu takovou scénu, když ji kupovali. „Mám tě fakt dost,“ řekla mu znenadání nahlas, když už chtěl zaplatit. A sotva se na ni podíval – nijak zle, jen překvapeně – svýma převelikýma hnědýma očima, které se za jeho malými černými rohovinovými brýlemi neskryly kupodivu nikdy celé, nadávala mu

klidně dál před oběma prodavačkami v bílých halenkách a před ostatními zákazníky. „Děláš si vždycky, co chceš!“ křičela, zatímco on na pultě odpočítával hezké modrobílé tuzexové bony. „Kupuješ věci, které nechci, říkáš věci, které se říkat nesmí, jsi moc hrubý a přísný na děti. Kdo si myslíš, že jsi? Tvůj otec, ten velký patriarcha? Podívej se, co se s ním stalo!“ Pak mlčky odešli do oddělení s oblečením, kde chtěl Dimovi koupit něco nového na sebe, mimo jiné jeden z těch malých směšných klobouků, které nosí už jen Rusové a Američani. Ale aspoň to mu dokázala rozmluvit. Možná však dostal jen strach, že mu uteče, protože tím mu samozřejmě vyhrožovala taky.

Cestou domů na něj začala okamžitě zas křičet. „Proč jsi mě přemluvil, abych se odstěhovala z Moskvy? Proč kvůli tobě skoro nikdy nevidám své rodiče?“ opakovala pořád dokola. „A proč já hloupá řekla ano? Víš, jak často tady mívám migrénu? V Moskvě mě hlava nebolela nikdy...“ A protože mlčel, zničehonic tiše a chladně prohlásila: „Víš ty vůbec, jak jsem v Praze nešťastná? Chápeš, jak je můj život tady těžký, s tebou a dětmi, v ústavu, kde se ke mně jedna polovina lidí chová jako k ruské okupantce a druhá se přede mnou ponižuje a přetvařuje tím patolízalským českým způsobem?“ Pořád ještě neodpovídal, ale pak se jednoduše zastavil – byli už na rohu Laubovy a Slavíkovy –, usmál se, jak to uměl jen on, pohladil ji chlupatým hřbetem ruky něžně po tváři a matka přesně věděla, co si myslí – že byla nešťastná všude a že se